

**گولن و گولنیسم؛
جریانی نواندیش یا مولود
اندیشکده‌های امنیتی غرب؟**

أیف
دکتر مهدی عسگری

مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات
بین‌المللی ابرار معاصر تهران

سرشناسه : عسگری، مهدی، ۱۳۴۴ مهر -
 عنوان و نام پدیدآور : گولن و گولنیسم: جریانی نوآندیش یا مولود اندیشکده‌های امنیتی غرب؟ / تألیف مهدی عسگری؛
 [نظارت و اجرا معاونت پژوهشی مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران].
 مشخصات نشر : تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران، ۱۳۹۶.
 مشخصات ظاهری : ۲۳۲ ص: نمودار.
 فروست : انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران؛ ۴۲۷.
 شابک : ۱۸۵۰۰۰ ریال: 978-964-526-254-7
 وضعیت فهرست‌نویسی : فیا.
 یادداشت : کتابنامه.
 موضوع : گولن، فتح‌الله، ۱۹۳۸-م. - نقد و تفسیر
 Gulen, Fethullah - Criticism and interpretation : موضوع
 جنبش‌های اجتماعی - ترکیه - تاریخ - قرن ۲۰م. : موضوع
 Social movements - Turkey - History - 20th Century : موضوع
 اسلام - ترکیه - تجدید حیات فکری : موضوع
 Islamic Renewal - Turkey : موضوع
 اسلام - ترکیه - فرقه‌ها : موضوع
 Islamic Sects - Turkey : موضوع
 جنبش‌های اسلامی - ترکیه : موضوع
 Islamic Movement - Turkey : موضوع
 ترکیه - سیاست و حکومت - ۱۹۸۰م. - : موضوع
 Turkey - Politics and government - 1980 : موضوع
 مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران. معاونت پژوهشی.
 شناسه افزوده : International Studies & Research Institutes Abrar Moaser Tehran Research Department :
 رده‌بندی کنگره : D۵۰۰۳/ع۵گ۹ ۱۳۹۶ :
 رده‌بندی دیویی : ۳۲۰/۹۵۶۱ :
 شماره کتاب‌شناسی ملی : ۵۱۲۰۷۳۷ :

انتشارات مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران؛ ۴۲۷

تهران: صندوق پستی ۳۸۴۹ - ۱۵۸۷۵، تلفن: ۷ - ۸۸۰۳۲۶۶ - ۸۸۰۳۲۶۴

نشانی اینترنت: www.tisri.org پست الکترونیک: info@tisri.org

گولن و گولنیسم: جریانی نوآندیش یا مولود اندیشکده‌های امنیتی غرب؟
 نظارت و اجرا: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران - معاونت پژوهشی

تألیف: مهدی عسگری

صفحه‌آرا: منصوره سعادت

چاپ نخست: اسفند ۱۳۹۶

شابک: ۷ - ۲۵۴ - ۵۲۶ - ۹۶۴ - ۹۷۸

کد بازیابی در کتابخانه دیجیتال دیید: 3A1A0EF

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۸۵۰۰ تومان

همه حقوق محفوظ است.

پیشگفتار

کتاب حاضر نخستین کتاب در جمهوری اسلامی ایران است که به کالبدشکافی و بیان چیرستی و چرایی شکل‌گیری پدیده نسبتاً نوظهور «گولن و گولنیسم» می‌پردازد. زادگاه این پدیده سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و امنیتی، ترکیه و شاخه‌ها و شعب وابسته به آن بخش گسترده‌ای از جهان، از شرق اسلامی گرفته تا برخی از کشورها در مغرب زمین را دربر گرفته است.

در کتاب پیش‌رو در قالب چهارده فصل تلاش شده است که ابعاد و زوایای این پدیده پیچیده در برابر دیدگان خوانندگان محترم به تصویر کشیده شود. در فصل اول سیر تحولات اندیشه و تفکر و ساختارسازی جنبش گولن در سده اخیر در ترکیه مورد توجه واقع شده است. در این فصل به جنبش نورجی یا سعید نورسی به عنوان پست‌الیه شکل‌گیری جنبش گولن پرداخته شده و در ادامه بیوگرافی و روند زندگی سیاسی - اجتماعی فتح‌الله گولن، تشکیلات تأسیسی ازسوی گولن تحت عنوان «جماعت نور»، تصاویر ترسیم‌شده برای گولن در حدت نور و اهداف آن، و درنهایت، ساختار و سازمان در جماعت نور مورد کنکاش قرار گرفته است.

در فصل دوم این کتاب نقش و کارکرد سازمان‌های وابسته به جماعت نور در حوزه فعالیت آنها به بحث گذاشته شده است. در این فصل سازمان‌های آموزشی جماعت نور شامل مدارس، آموزشگاه‌ها، دانشگاه‌ها، خوابگاه‌ها، خانه‌ها، شرکت‌های مؤسس مدارس و المپیک زبان ترکی (بزرگ‌ترین سازمان جماعت)؛ جراید، رسانه‌ها و بنیادها؛ سازمان‌های اقتصادی شامل سرمایه مالی و بنیادهای وابسته و منابع مالی حاصل از آموزش و شیوه‌ها، ازجمله آموزشکده‌ها و خانه‌های ایشیک (نور)، اسامی شماری از شرکت‌ها و بنیادهای حامی مدارس جماعت گولن، فعالیت تجاری جنبش جماعت (انتشارات، بیمارستان‌ها، بانک، مؤسسات مالی و غیره)، و منابع مالی جماعت (منابع مالی داخلی جماعت گولن، نشست‌های همت، انتقال پول، نشست‌های همت در ماه رمضان، دریافت حق کمیسیون برای واسطه‌گری و تعقیب فعالان اقتصادی توسط جماعت گولن در ۲۱ کشور جهان) مورد توجه و بررسی

قرار گرفته است.

در فصل سوم، دیدگاه‌های برخی افراد و صاحب‌نظران ترک و اروپایی درخصوص گولن و جماعت نور شامل اورهان چانداری، پروفیسور هلن روز، فیروز کاناتلی، لطیف اردوغان، پروفیسور احمد کلش و اسناد «ویکی‌لیکس» تشریح شده است.

در فصل چهارم، مواضع گولن درخصوص ایالات متحده آمریکا شامل تقدیس دموکراسی آمریکایی، تجویز و تأکید بر هژمونی آمریکا بر جهان، تأکید بر پرهیز از خصومت و مقابله با آمریکا و تجویز سطره معارفی آمریکا بر همه جوامع جهان تحلیل شده است. جماعت گولن نظیر برخی جریان‌های فکری موجود در منظومه فکری بشر امروزی که آمریکا را به‌مثابه قدرت برتر نظم جهان کنونی پذیرفته‌اند، در آرا و نگاه، آمریکا قرار گرفته است و تلاش می‌کند با تبلیغ و ترویج این ایده، افکار عمومی جامعه مخاطب را متاثر کند. در این بخش تلاش شده که دیدگاه‌های آقای فتح‌الله گولن به‌عنوان رهبر جنبش «هیزمت» در خصوص سیاست‌های دولت ایالات متحده آمریکا بیان شود.

در فصل پنجم، مواضع گولن دربارهٔ مسیحیت، ارتباط گولن با پاپ، واتیکان، افراد و نهادهای مسیحی و شباهت ویژه جماعت نور به شبکه‌های فراماسونی مورد بحث قرار گرفته است. نکته قابل توجه اینکه اکثر اسامی نهادها و مؤسسه‌های وابسته به جماعت گولن همان اسامی نهاد و مؤسسه‌های فراماسونری است که در سطح جهان فعالیت می‌کنند.

در فصل ششم مواضع گولن درمورد رژیم صهیونیستی، یهودیت و صهیونیسم، ارتباط او با یهودیان و مراکز یهودی و اظهاراتش دربارهٔ رژیم صهیونیستی مورد تحلیل قرار گرفته است. فتح‌الله گولن تاکنون نه تنها هیچ گونه موضع‌گیری‌ای علیه رژیم صهیونیستی نداشته است بلکه در مشروعیت بخشیدن به این رژیم در جهان اسلام نقش کم‌نظیری را ایفا کرده است.

در فصل هفتم، مواضع فتح‌الله گولن درمورد ایران، انقلاب اسلامی، امام خمینی (ره) و قاعده فقهی «تقیه» تجزیه و تحلیل شده است. گولن هنگامی که موضوع کشورهای اروپایی، آمریکا، رژیم صهیونیستی، یهودیان و مسیحیان به میان می‌آید، در نقش معلم گذشت و پیشوای گفتگو ظاهر می‌شود؛ اما زمانی که درباره ایران، تشیع و انقلاب اسلامی بحث می‌شود، به یکباره لباس دشمنی، خشم، کینه‌ورزی و نفرت به تن می‌کند.

در فصل هشتم، مواضع گولن درباره علویت و علویان مورد بحث قرار گرفته است. او با تقسیم

علویان به علویت فارس و علویت ترک در صدد ایجاد انشقاق در جامعه علویان است و حتی علویان را خطرناک‌تر از اعضای گروه تروریستی پ‌ک‌ک اعلام می‌کند. گولن همچنین علویت را ساختاری اعتقادی با خطر بالقوه می‌داند که در خدمت اهالی فارس و یا بی‌دین‌هاست.

در فصل نهم، روش‌های نفوذ جماعت گولن در مراکز مختلف دولتی و غیردولتی که شامل تربیت نیرو در خانه‌های ایشیک (نور) به‌عنوان اولین و مهم‌ترین گام جماعت و سپس مدارس و آموزشگاه‌ها می‌شود، مورد توجه قرار گرفته است. سپس روش‌های نفوذ در سازمان‌های مختلف، نفوذ در دنیای اقتصاد و سرمایه، جغرافیای حوزه نفوذ و سلطه جماعت در جهان و در پایان جمع‌بندی، نکته‌ها و راهبردهای اجرایی نفوذ مورد مذاقه قرار گرفته‌اند.

در فصل دهم، روابط فتح‌الله گولن و برخی از سرویس‌های اطلاعاتی مورد توجه قرار گرفته است. در خصوص ارتباط او و جماعت با سرویس‌های اطلاعاتی داخل و خارج از ترکیه مطالب فراوانی گفته شده است که نوع رفتار و اقدامات این جماعت نیز به‌نوعی مؤید اینگونه ارتباطات است. علاوه بر این، اخباری در خصوص فعالیت‌های جاسوسی مدارس گولن برای سازمان اطلاعات مرکزی آمریکا (سیا) منتشر شده است که از آن‌ها می‌توان به مواردی چون فعالیت مدارس گولن در مناطق مورد علاقه سیا، مدرسان مدارس گولن به‌عنوان جاسوس سیا، و روابط مدارس خارج از کشور با سازمان جاسوسی سیا، اشاره کرد.

فصول یازدهم تا چهاردهم کتاب به ساختار امنیتی و اطلاعاتی جماعت گولن اختصاص یافته است. شبکه گولن (و یا بنا به قول رجب طیب اردوغان «دولت موازی») که رسماً در ترکیه به‌عنوان یک شبکه تروریستی مطرح است، با گذشت زمان و برداشته شدن پرده‌ها، بیس‌ازپیش شناخته می‌شود. شبکه اطلاعاتی که این گروه تشکیل داده، به‌گونه‌ای است که عملاً کارآمدتر از سازمان‌های اطلاعاتی دولت ترکیه عمل کرده است. این شبکه، اطلاعاتی را که در ابعاد ملی و بین‌المللی جمع‌آوری کرده، به نفع خود و دوستانش یعنی سازمان سیا و موساد مورد استفاده قرار داده که بسیاری از آنها در حال آشکار شدن می‌باشند. در فصل یازدهم مباحثی چون اصول و اعتقادات اساسی شبکه اطلاعاتی گولن در جمع‌آوری و به‌کارگیری اطلاعات بحث و بررسی شده است. فصل دوازدهم به روش‌های کترلی و مراقبتی اعضا در درون جماعت، فصل سیزدهم در ادامه تکمیل مباحث دو فصل قبلی به روش‌های جمع‌آوری و به‌کارگیری اطلاعات علیه عناصر بیرون از جماعت، و فصل چهاردهم به نحوه استفاده کلی آن از اطلاعات و داده‌های

جمع‌آوری شده می‌پردازد.

در جمع‌بندی نهایی موضوع باید اذعان کرد که طی بیش از دو دهه گذشته موضوع تشکیل و راه‌اندازی شبکه‌هایی از به اصطلاح مسلمانان میانه‌رو توسط دول غربی و بالخصوص ایالات متحده آمریکا، از جمله مباحثی است که در بسیاری از اندیشکده‌ها و مراکز مطالعات راهبردی نقل محافل بوده است. در این پروژه آمریکایی، دولت ایالات متحده با توجیه تلاش برای بهبود نظم بین‌المللی و ارتقاء منافع و ارزش‌های خود در خارج از مرزهایش و به اصطلاح مقابله با اسلام‌گرایان تندرو، تولید و ترویج شبکه قدرتمندی از اسلام‌گرایان میانه‌رو و لیبرال در جهان اسلام را در صدر برنامه‌های خود قرار داده است.

در مواجهه با پدیده «گولن و گولنیسم»، آنچه ابتدا ذهن را به خود مشغول می‌سازد، این است که جریان گولن نیز قطعه‌ای از پازل شبکه مسلمانان لیبرال و میانه‌رو دولت آمریکاست؛ لیکن اندکی تدقیق، تأمل و همچنین مطالعه وجه این پدیده، واقعیت‌های جدیدی را در برابر دیدگان انسان می‌گشاید. آن واقعیت این است که «گولن و گولنیسم» قس از اینکه قربانی با یک خوانش و گفتمان میانه و یا لیبرال از اسلام داشته باشد، به ساختاری سیاسی - امنیتی، به خمیرمایه‌های فرهنگی - اجتماعی شباهت‌های فراوانی دارد. گولن را نه می‌توان یک متفکر عمیق اسلام به‌شمار آورد، نه یک متکلم جدید و نه یک اصلاح‌گر دینی. درواقع، او تنها یک منادی دین بدور شریعت و اسلام بدون احکام، عقاید و اخلاق است؛ به گونه‌ای که اسلام گولنی و مشرب فکری او کمترین قربت و قنات را با مذاهب چهارگانه اهل سنت دارد. روش‌شناسی نظام فکری و ارزش‌ها و معانی و نیز سابقه علم گولن نشان می‌دهد که او نسخه روزآمد و پیچیده غربی‌ها برای مدیریت راهبردی مذهب و مذهب‌داری را ترکیب و جهان اسلام است. گولن می‌خواهد با ترکیب تدین صوفیانه - فردی عثمانی با کمالیسم و سنی و اقتصاد بین‌الملل و تساهل در قبال غرب، به مثابه مدیر نرم مقابله با اسلام اصیل و ناب عمل کند.

امید است که این پژوهش به توجه بیش از پیش نخبگان و اندیشمندان جهان اسلام به برنامه‌ریزی‌های سازمان‌های معظم اطلاعاتی و اندیشکده‌های امنیتی غرب در مدیریت نرم افکار عمومی جهان اسلام کمک می‌نماید و ان شاء الله آغازی بر پژوهش‌ها و بررسی‌های دقیق و جامع‌تری در این حوزه باشد.

فهرست مطالب

مقدمه	۱۷
فصل اول: تحولات فکری و سیر ساختارسازی	۲۱
۱-۱. سیر تحولات فکری - مذهبی در یک سده اخیر ترکیه	۲۱
۲-۱. تاریخچه و ساختار جنبش نورجی (سعید نورسی)	۲۸
۳-۱. فتح‌الله گولن	۳۲
۴-۱. جماعت نور	۳۶
۵-۱. گولن از زبان گولن	۴۱
۶-۱. جماعت در بیان گولن	۴۴
۷-۱. اهداف جماعت در کلام گولن	۴۵
۸-۱. ساختار و سازمان جماعت	۴۶
۱-۱-۱. نحوه سازماندهی و تشکیل‌یابی جماعت	۴۶
۲-۱-۱. خانه‌ها و خوابگاه‌ها	۵۰
۳-۱-۱. انسان مطلوب جماعت	۵۱
۴-۱-۱. روش‌های سازماندهی اعضای جماعت	۵۴
۵-۱-۱. سازماندهی بوروکراتیک	۵۷
۶-۱-۱. انتقال تجربیات جماعت به کشورهای دیگر	۵۸
فصل دوم: نقش سازمان‌های وابسته به جماعت و حوزه فعالیت آنها	۵۹
۱-۲. سازمان‌های آموزشی	۵۹
۱-۲-۱. مدارس	۵۹

- ۶۱ ..... ۲-۱-۲. آموزشگاه‌ها
- ۶۳ ..... ۲-۱-۳. دانشگاه‌ها
- ۶۳ ..... ۲-۱-۴. خوابگاه‌ها
- ۶۴ ..... ۲-۱-۵. خانه‌ها
- ۶۴ ..... ۲-۱-۷. شرکت‌های مؤسس مدارس
- ۶۵ ..... ۲-۱-۷. سازمان المپیک زبان ترکی
- ۶۶ ..... ۲-۱-۱. تاریخچه المپیک زبان ترکی
- ۶۷ ..... ۲-۱-۲. اهداف برگزاری مسابقات
- ۶۷ ..... ۲-۱-۳. هیئت د. گزارکننده و کمیته علمی المپیک
- ۶۷ ..... ۲-۱-۴. المپیک و سایه تقابل اردوغان و گولن
- ۶۸ ..... ۲-۲. جراید، رسانه‌ها و برنامه‌ها
- ۷۰ ..... ۲-۳. سازمان‌های اقتصادی
- ۷۱ ..... ۲-۳-۱. سرمایه مالی
- ۷۱ ..... ۲-۳-۲. بنیادهای وابسته
- ۷۲ ..... ۲-۳-۳. منابع مالی حاصل از خدمات آموزشی
- ۷۲ ..... ۲-۳-۳-۱. آموزشکده‌ها و خانه‌های ایشیک (نه)
- ۷۳ ..... ۲-۳-۳-۲. مدارس خارجی جماعت
- ۷۴ ..... • مدارس گولن در شمال عراق
- ..... • مدارس، بزرگ‌ترین منابع اقتصادی و انسانی
- ۷۴ ..... جماعت گولن در آمریکا
- ۷۵ ..... ۲-۳-۳-۳. حمایت‌های مالی سیا از جماعت
- ..... ۲-۳-۴. فعالیت تجاری جماعت (انتشارات، بیمارستان‌ها،
- ۷۵ ..... بانک، مؤسسات مالی و غیره)
- ۷۶ ..... ۲-۳-۴-۱. هلدینگ کایناک
- ۷۷ ..... ۲-۳-۴-۲. چاپ رایگان کتاب‌های گولن توسط لابی یهودیان
- ۷۷ ..... ۲-۳-۴-۳. جهش جماعت در سایه حکومت حزب عدالت و توسعه
- ۷۸ ..... ۲-۳-۴-۴. انجمن‌های اقتصادی جماعت

- ۵-۳-۲. آسیا فاینانس، ایستگاه جدید پولشویی..... ۷۹
- ۶-۳-۲. شرکت‌های نزدیک به جماعت گولن..... ۸۰
- ایشیک سیگورتا (بیمه نور)..... ۸۰
- انجمن همبستگی دنیای کار (ایشهاد)..... ۸۱
- انجمن فعالان اقتصادی جوان آناتولی (آکیاد)..... ۸۱
- مؤسسات حامی جماعت گولن در منطقه آسیای میانه..... ۸۱
- بنیاد آک یازیلی..... ۸۲

۳-۲- منابع مالی جماعت..... ۸۲

- ۳-۱. منابع مالی داخلی جماعت گولن..... ۸۲
- ۴-۳-۲. نهادهای همت، یکی از منابع اصلی درآمد جماعت..... ۸۴
- ۵-۳-۲. انتقال پول..... ۸۴
- ۴-۳-۲. دریافت حق کمیسیون برای واسطه‌گری..... ۸۵
- ۵-۳-۲. تعقیب مان اقتصادی توسط جماعت گولن
- در ۲۱ کشور جهان..... ۸۵

فصل سوم: برخی آرا و دیدگاه‌ها در خصوص گولن و جماعت..... ۸۷

- ۱-۳. اورهان چاندار (پژوهشگر اجتماعی ترکیه)..... ۸۷
- ۲-۳. پروفیسور هلن رز (نویسنده و جامعه‌شناس آمریکایی)..... ۸۷
- ۳-۳. فیروز کاناتلی (فعال اقتصادی)..... ۸۸
- ۴-۳. لطیف اردوغان (اولین شاگرد گولن)..... ۸۹
- ۵-۳. پروفیسور احمد کلش (عضو سابق جماعت)..... ۹۰
- ۶-۳. اسناد ویکی‌لیکس و گولن..... ۹۱

فصل چهارم: تحلیل مواضع گولن در خصوص آمریکا..... ۹۵

- ۱-۴. تقدیس دموکراسی آمریکایی..... ۹۶
- ۲-۴. تجویز و تأکید بر هژمونی آمریکا در جهان..... ۹۷
- ۳-۴. تأکید بر پرهیز از خصومت و مقابله با آمریکا..... ۹۸
- ۴-۴. تجویز سیطره معرفتی آمریکا بر همه جوامع..... ۹۹

- فصل پنجم: بررسی مواضع گولن نسبت به مسیحیت ۱۰۱
- ۱-۵. ارتباط گولن با پاپ، واتیکان، افراد و نهادهای مسیحی ۱۰۴
- ۲-۵. آیا گولن کاردینال مخفی است؟ ۱۰۵
- ۳-۵. شباهت جنبش جماعت به شبکه‌های فراماسونری ۱۰۶

فصل ششم: تحلیل مواضع گولن درباره رژیم صهیونیستی،

- یهودیت و صهیونیسم ۱۰۹
- ۱-۶. ارتباط گولن با یهودیان و مراکز یهودی ۱۰۹
- ۲-۶. اظهارات گولن در مورد رژیم صهیونیستی ۱۱۱

فصل هفتم: تحلیل مواضع گولن درباره ایران، انقلاب اسلامی

- و قاعده فقهی «تقیه» ۱۱۵
- ۱-۷. دیدگاه گولن درباره ایران ۱۱۵
- ۲-۷. دیدگاه گولن در مورد حضرت امام خمینی (ره) و انقلاب اسلامی ۱۱۷
- ۳-۷. دیدگاه گولن در خصوص «تقیه» ۱۲۱

فصل هشتم: تحلیل مواضع گولن درباره علوی‌گری و عاریت

- ۱-۸. علوی‌گری فارس و ترک ۱۲۸
- ۲-۸. گولن و علویان ۱۲۹

فصل نهم: تحلیل روش‌های نفوذ جماعت گولن

- در مراکز مختلف دولتی و غیردولتی ۱۳۳
- ۱-۹. تربیت نیرو اولین و مهم‌ترین گام جنبش گولن ۱۳۵
- ۲-۹. خانه‌های ایشیک اولین و مهم‌ترین گام برای تربیت نیرو ۱۳۵
- ۳-۹. مدرسه‌ها و آموزشگاه‌ها ۱۳۸
- ۴-۹. ایجاد انگیزه ۱۳۹
- ۵-۹. روش‌های نفوذ در سازمان‌های مختلف ۱۴۳

- ۶-۹. نفوذ در دنیای اقتصاد و سرمایه ۱۴۷
- ۷-۹. جغرافیای حوزه نفوذ و سلطه جماعت در جهان ۱۵۵
- ۸-۹. جمع‌بندی تاکتیک‌ها و راهبردهای نفوذ جماعت گولن ۱۵۶

- فصل دهم: روابط فتح‌الله گولن و سرویس‌های اطلاعاتی ۱۵۹
- ۱-۱۰. مدارس بین‌المللی جماعت چگونه دایر شدند؟ ۱۶۳
- ۲-۱۰. فعالیت مدارس گولن در مناطق مورد علاقه سیا ۱۶۳
- ۳-۱۰. جاسوس‌های سیا، مدرسان مدارس گولن ۱۶۴

- فصل یازدهم: ساختار امنیتی و اطلاعاتی جماعت گولن؛ اصول و اعتقادات
اساسی شبکه اطلاعاتی گولن در جمع‌آوری و به‌کارگیری اطلاعات ۱۶۹

- فصل دوازدهم: ساختار امنیتی و اطلاعاتی جماعت گولن؛
روش‌های کنترلی و مراقبتی اعضا در درون جماعت ۱۷۳
- ۱-۱۲. نهادینه‌شدن امر کنترل اعضا در جماعت ۱۷۳
- ۲-۱۲. مسیر پیشرفت در جماعت ۱۷۴
- ۳-۱۲. ازدواج اجباری اعضای جماعت با یکدیگر ۱۷۴
- ۴-۱۲. مخاطره‌آمیز بودن جدایی از جماعت ۱۷۵

- فصل سیزدهم: ساختار امنیتی و اطلاعاتی جماعت گولن؛ روش‌های
جمع‌آوری و به‌کارگیری اطلاعات علیه عناصر بیرون از جماعت ۱۷۷
- ۱-۱۳. نفوذ عناصر جماعت در موقعیت‌های راهبردی ۱۷۷
- ۲-۱۳. تسلط بر مدیریت و اداره همه سازمان‌های راهبردی ۱۷۹
- ۳-۱۳. جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از امکانات دولتی به نفع جماعت ۱۸۰
- ۱-۳-۱۳. از طریق قانونی ۱۸۰
- ۲-۳-۱۳. از طریق غیرقانونی ۱۸۰

۴-۱۳. جمع‌آوری تصاویر روابط خصوصی و جنسی افراد با همسران

خود یا با زنان دیگر ۱۸۱

۵-۱۳. سازمان امنیت خصوصی ۱۸۳

فصل چهاردهم: ساختار امنیتی و اطلاعاتی جماعت گولن؛

نحوه استفاده جماعت از اطلاعات و داده‌های جمع‌آوری شده ۱۸۵

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ۱۸۹

پی‌نوشت‌ها ۱۹۹

ضمایم ۲۰۹

ضمیمه ۱: ساختار جماعت فتح‌الله گولن براساس گزارش مؤسسه استراتفورد ۲۰۹

ضمیمه ۲: ویژگی‌های مشترک ساختار جبهه «فتح‌الله گولن» و

فرقه «اپوس‌دی» وابسته به سیاه ۲۱۱

ضمیمه ۳: ساختار هرمی شکل و هفت طبقه‌ای جماعت براساس

اظهارات پروفیسور احمد کلش ۲۱۳

ضمیمه ۴: ساختار احتمالی جماعت و یا شبکه فتح‌الله گولن

براساس اطلاعات موجود ۲۱۵

منابع و مآخذ ۲۱۷

مقدمه

شکست امپراتوری عثمانی در جنگ جهانی اول، موجبات فروپاشی و تجزیه این کشور را فراهم کرد؛ به گونه‌ای که در سال ۱۹۲۳ ترکیه با گذار و انتقال از دوره عثمانی به جمهوریت جدید رسید. نوع نگاه خاص «عطفی کمال پاشا» معروف به «آتاتورک» به فرهنگ، سیاست، دین و جامعه تا سال‌های پایانی قرن نوزدهم در جمهوری ترکیه ادامه داشت و همه دولت‌های حاکم در ترکیه جدید، خود را ملزم به حراست از ارزش‌های آتاتورک - که بنیانشان بر لائسیته استوار بود - می‌دانستند.

بعد از حدود هفت دهه عبور بریان‌های لائیک در قدرت، روی کار آمدن یک حزب اسلام‌گرا نشان از آغاز فصل نوینی از حیات سیاسی، فرهنگی و اجتماعی در این کشور داشت. ظهور حزب اسلام‌گرای رفاه به رهبری «نجم‌الدین اربکان» در سال ۱۹۹۶، پدیده شگفت‌انگیزی در این کشور محسوب می‌شود؛ جنبشی که با اعلام همبستگی و دلدادگی به انقلاب اسلامی ایران، اوج تأثیرپذیری از آن را به نمایش گذاشت؛ اما این پدیده به سبب عدم انطباق سیاست‌های دولت ایالات متحده آمریکا و هم‌پیمانان داخلی‌اش بیش از یک‌سال نپایید و سرانجام با یک تازی پست مدرن سرنگون شد و بار دیگر احزاب لائیک ترکیه با حمایت ارتش روی کار آمدند.

درواقع، کودتای ژنرال‌ها در ترکیه برای کور کردن هر نوع شبیه‌سازی با انقلاب اسلامی ایران انجام شد که نتوانست پاسخگوی عطش مردم مسلمان ترکیه به ایجاد حکومت دینی باشد. اصلاحات هدایت شده نیز مؤثر واقع نشد، تا پدیده اربکان در فضای سیاسی این کشور ظهور کرد. روند تحولات سیاسی و اجتماعی بعد از کودتا نشان از آن داشت که دوران تأثیرگذاری احزاب و جریان‌های لائیک در این کشور به پایان رسیده و گفتمان جدیدی با نام اسلام‌گرایی مطالبه جدی مردم مسلمان ترکیه شده است؛ تا اینکه در سال ۲۰۰۲ انتخابات پارلمانی جدیدی صورت گرفت و حزب اسلام‌گرایی «عدالت و توسعه» به رهبری «رجب طیب اردوغان» زمام امور را به دست گرفت.

اردوغان از سال ۲۰۰۲ با قهر و جدایی از اربکان راه جدیدی را معرفی کرد و در این راه یازده سال با فتح‌الله گولن همکاری کرد. حزب عدالت و توسعه که از عناصر متفاوتی از حیث دیدگاه‌های سیاسی مثل عبدالله گل، احمد داوود اوغلو و غیره تشکیل شده بود، به توسعه شعارهای سیاسی خود اهتمام ورزید و به دنبال ایجاد امپراتوری عثمانی جدید با همان قلمرو سابق بود.

به گواه اخبار و گزارش‌های فراوان منتشر شده در فضای سیاسی و بین‌المللی، همچنین روند حاکم بر روابط دولت اردوغان و ایالات متحده آمریکا، حزب عدالت و توسعه به رهبری اردوغان، به دلایلی از جمله وابستگی‌های شخصیتی آقای اردوغان، نوع نگاه معرفتی و مشرب فکری‌اش گزینه مناسبی برای دولت آمریکا در ترکیه محسوب نمی‌شد؛ اما می‌توانست به عنوان کاتالیزور و عامل بخشی از مرحله گذار از یک نظامی نظامی به یک نظام دموکراتیک عمل کند.

در این راستا، یکی از عواملی که با خوانشی باز و آزادی‌خواهانه‌تر از اسلام توانسته بود بر خواست حزبی حزب عدالت و توسعه در مقطع تاریخی تکوین و شکل‌گیری آن مؤثر واقع شود، «جنبش خدمت» به رهبری «فتح‌الله گولن» بود. اما دیری نپایید که این تأثیرپذیری نیز به سمت مناقشات از جنس منازعه قدرت و ایدئولوژی تغییر کرد؛ تا آنکه «دردتای نافرجام ۲۵ تیرماه ۱۳۹۵ در ترکیه، بیش از هر زمان دیگری نام «فتح‌الله گولن» را بر سر زبان‌ها انداخت. گولن نه تنها شخصیتی اثرگذار در ترکیه است، بلکه جزو چهره‌های مطرح و مؤثر در جهان اسلام نیز است. او اکنون در ایالت پنسیلوانیا زندگی می‌کند؛ وی منادی نسخه ترکی اسلام و معتقد است فهم مردم آناتولی از اسلام از فهم دیگران به‌ویژه عرب‌ها متمایز است. او اسلام آناتولی را یک اسلام متساهل و روادار می‌داند. در این اسلام، ایمان‌گرایی بیش از شریعت‌گرایی مورد توجه قرار می‌گیرد. بخشی از دلایل رفعت گولن در ترکیه، آذربایجان و آسیای میانه را باید ذیل توجه بسیار او به قومیت ترکی تحلیل کرد.

یکی دیگر از مشرب‌های فکری گولن توصیه فراوان به پرهیز از خشونت و عدم مقابله با غرب است. نهی او از خشونت و غرب‌ستیزی به حدی است که حتی مبارزان فلسطینی را تخطئه می‌کند. جالب اینکه در مناقشه اردوغان و رژیم صهیونیستی بر سر کشتی مرمره، او حرکت کشتی به سوی غزه را برخلاف قوانین بین‌المللی دانست و موضعی همسو با رژیم غاصب داشت.

روش‌شناسی نظام فکری، ارزش‌ها، معانی و نیز سابقه عملی گولن نشان می‌دهد که او نسخه روزآمد و پیچیده غربی‌ها برای مدیریت مذهب و مذهب‌گرایی در ترکیه و در عین حال تخلیه‌کننده

انرژی ج.ا.ایران و اخوان المسلمین و نیز درمانگر زخم مزمن سلفی‌گری در منطقه است. جنبش یا فرقه گولن به قدری عظیم و پیچیده است که نویسنده نیویورکر تعریف ابعاد فکری - عملیاتی آن را ناممکن می‌داند. اردوغان کوشید تدین فردی را به دین‌گرایی (دین به مثابه ایدئولوژی سیاسی، تکیه‌گاه جامعه‌شناسانه و منبع قدرت) تبدیل و دین را وارد سیاست کند که آشکارا به معنای تضعیف سکولاریسم و ناخوشایندی غرب بود. پذیرش دین در سطح فردی به معنای گذار از لائسیته ناکارآمد و غیرپاسخگوی کمال آتاتورک به سکولاریسم بود. تساهل، اصل محوری گولن است؛ اما جامعه‌شناسی عرفی او نشان می‌دهد که تساهل گولنی فقط شامل مسیحیت، غرب و یهودیت می‌شود و انران! مسلمین و تشیع را دربر نمی‌گیرد.

شکل سازماندهی و شکل‌بانی جماعت فتح‌الله گولن موضوع پیچیده‌ای است. جماعت شبکه‌ای بین‌المللی است که بیش از ۱۰۰ کشور جهان فعالیت می‌کند. میزان سرمایه ۱۵۰ میلیارد دلاری جماعت گولن - گردش مالی مرکز آمریکایی متعلق به جماعت در ترکیه (سالانه ده میلیارد دلار)، نحوه ساختارسازی جماعت، سازمان‌های جماعت و حوزه فعالیت آنها، سازمان‌های آموزشی (آموزشگاه‌ها، خوابگاه‌ها، خانه‌ها، دانشگاه و غره)، ده‌ها موضوع دیگر، هر محقق و پرسشگری را وادار می‌دارد که در چپستی و چرایی این پدیده تفکر و تعمق کند؛ زیرا در یک دوره زمانی نه چندان طولانی، به موقعیت و جایگاهی حتی مؤثرتر از حکمان مشرب دست یافته و با فعالیت‌هایشان در سطح جهان مشهور شده است؛ به گونه‌ای که دولت ترکیه، دین گستردگی و عمق این جریان در حاکمیت ترکیه، از آن به عنوان «ساختار موازی» نام می‌برد.

حال سؤال این است که آیا جماعت گولن به یک باره و به تنهایی به این دست یافته است؟ یا اینکه قدرت‌های دیگری در پس پرده قرار دارند؟

برای پاسخ به این سؤالات، و سؤالات فراوان دیگری که ذهن هر محقق را به خود معطوف می‌کند، نویسنده درصدد است با تکیه بر اسناد، آراء، مصاحبه‌ها، گزارش‌های مراکز قضایی و امنیتی ترکیه، کتاب‌های منتشرشده به جمع‌بندی اولیه‌ای درخصوص گولن و جماعت وابسته به او نائل شود. این نوشتار بی‌نیاز از نقد و اصلاح نخواهد بود؛ انشاءالله محققان و پژوهشگران محترم در آینده با اصلاح نواقص موجود، پژوهش‌های کامل‌تری را برای آگاهی و تنویر افکار عمومی جامعه اسلامی تهیه خواهند کرد.

نکته مهمی که باید مورد توجه خاص قرار گیرد، این است که مطبوعات به عنوان رکن چهارم دموکراسی در فضای سیاسی، فرهنگی و اجتماعی ترکیه، نقش برجسته‌ای را بر عهده دارند؛ بنابراین احزاب و جریان‌های فکری فعال در فضای فرهنگی این کشور همواره این ملاحظه جدی را در محاسبات خود مورد توجه قرار می‌دهند. در مورد موضوع این کتاب نیز مطبوعات و رسانه‌ها به عنوان کنشگران جدی در تبیین و واکاوی ابعاد و اضلاع این جنبش فکری - اجتماعی نقش قابل توجهی را ایفا کرده‌اند.